

Аранђел СМИЉАНИЋ*
Универзитет у Бањој Луци
Филозофски факултет
Студијски програм историје
Бања Лука
Република Српска
Босна и Херцеговина

ПЛАЋАЊЕ И НАГРАЂИВАЊЕ ДИПЛОМАТА ОБЛАСНИХ ГОСПОДАРА У БОСНИ

Апстракт: У средњовјековном друштву издијеленом на оне који владају и ратују, на оне који су потчињени и раде, и на оне који се моле, вертикалну покретљивост тешко је било остварити. Једна од оних дјелатности које су омогућавале скок на друштвеној лествици била је и дипломатија, посебно за оне који су потицали из нижих друштвених слојева. Истина, дио дипломата био је властеоског поријекла, док је други потицао из трговачких или сеоских породица, те се својим знањем и способностима уздигао до првих савјетника или сарадника обласних господара у Босни. Први су имали властите приходе са својих имања или од других послова којима су се бавили. За разлику од њих, они други су кроз бављење дипломатијом стицали највећи дио својих прихода. Кроз овај рад аутор покушава одговорити на питања да ли су ти приходи били редовни или повремени, колики су они били, какве су биле награде и дарови и колики су удио имали у укупним приходима дипломата. Највећи дио овог рада чини навођење појединих примјера из оновремених историјских извора о поклонима урученим дипломатима. Дио рада посвећен је награђивању дипломата за учињене услуге, као и обећањима да ће бити награђени ако обаве послове који иду у корист друге стране у преговорима. У посљедњем дијелу рада аутор саопштава сазнања о материјалном богатству појединих дипломата.

Кључне речи: дипломати, обласни господари, Босна, Дубровник, Венеција, плаћање, дарови, награде, обећања, преговори, материјално богатство.

---

* arandjel.smiljanic@ff.unibl.org

У историјским изворима готово да нема података о томе како су и колико обласни господари у Босни плаћали рад својих дипломата. Сасвим сигурно да су им давали новац када би их слали у неке мисије, али је то углавном био новац који би они трошили за издатке које је сама мисија захтијевала (превоз, смјештај, ангажовање курира и слично). Да ли су они нешто од тог новца задржавали или су све што би остало морали вратити господарима, уз подношење извјештаја, остаје питање. Постоји могућност да су након извршене мисије били исплаћивани, али исто тако и да су, условно говорећи, имали редовну плату. Због недостатка грађе, прецизне одговоре на сва та питања тешко је изрећи.

У одређеној мјери могу нам помоћи подаци који се односе на плаћање дубровачких *поклисара* будући да су они за своје мисије добијали новац који им је требао искључиво за подмирење трошкова, док се њихов посао у мисији није плаћао јер се сматрало да је то обавеза сваког племића, као уосталом и њихов рад у појединим вијећима Републике. Иако је у дубровачком Статуту наведен већи број одредишта на која иду њихови поклисари, као и трошкова које то изискује, навешћемо само оне дестинације које имају значаја за обласне господаре у Босни. Поклисари су до Улциња и Бара добијали пет перпера, док би за Скадар добијали два перпера више. За одлазак у Котор, било је предвиђено да се исплати посланицима три перпера, док је до Брскова било предвиђено чак 30 перпера. До Попова или Стона поклисари би добијали четири, док би одлазак у Дријева коштао шест перпера. За одлазак у Босну требало је исплатити посланицима 25 перпера.¹

Вјероватно да су и обласни господари на сличан начин плаћали трошкове мисија својих посланика, с тим да остаје отворено питање шта се дешавало ако би они добили мање новца него што им је требало. Ако су морали остати у мисији дуже времена, а новца је недостајало како је тај недостатак покриван, да ли слањем новца преко курира, или неком погодбом с оном страном код које је било посланство. Наравно, при томе треба обратити пажњу и на специфичне услове, односно да ли су посланици били код пријатељске стране која је покривала све трошкове, или код оне која није чинила сличне услуге. У првом случају могао је владати и реципроцитет услуга у случају примања посланика пријатељске стране.

¹ Уз све то они су имали право на бесплатну послугу, а понегдје и на коришћење коња. Од других одредишта занимљиво је колико су плаћали за далматинске градове. До Омиша, Сплита и Трогира плаћало се шест перпера, а до Задра 10 перпера. *Statut Dubrovnika*, Dubrovnik 1990, 105–106.

Плаћање дипломата није морало бити искључиво у новцу. Постојали су и други начини како би се материјално обезбједили особе укључене у дипломатску службу обласних господара. Тако је војвода Сандаљ Хранић Косача кнеза Алексу Паштровића средином јуна 1409. наградио имањем Кричена Драга у области Островице.² Краће вријеме је провео као Сандаљев кнез у скрадинској тврђави, јер ју је Косача продао Млечанима већ 1410. године.³ Приликом Сандаљеве продаје Островице, Алекса је добио заштиту својих права.⁴

Од значаја за ову тему могли би да буду и которски дукали, али они се више односе на посланике Млетачке републике. Први од њих помиње се 17. јануара 1428, а по коме се налаже исплата дневница присутним посланицима. За ову тему је значајан и онај с почетка децембра 1448. када је которском кнезу наређено да исплати посланицима по 30 дуката из државне благајне.⁵

Помало неочекивано, најзначајнији подаци везани за ову тему долазе са самог краја средњег вијека, мада се они морају узети с одређеном дозом опреза с обзиром на извјесну временску дистанцу у односу на „златно доба“ обласних господара. Дугогодишњи посланик Косача, Радич Богашиновић након смрти херцега Влатка остао је у служби његове удовице Маргарите. Она га је као свог прокуратора обеснажила крајем 1493. када је затражила од Дубровчана да му исплате 100 дуката, вјероватно као неку врсту отпремнине из њене службе. Иако се радило о приличном новчаном износу, Радич се није повукао у пензију, већ је ступио у службу сина херцега Стјепана Вукчића Косаче, Ахмет

² У том чину учествовала је и његова пуница (ташта) баница Анка. При томе треба напоменути да је Алекса био властeosког поријекла, али је често учествовао у дипломатским акцијама прво Косача, а затим и Павловића, па чак и краља Босне. М. Динић, *Хумско-требињска властела*, Из српске историје средњег века, Београд 2003, 371–372; А. Вabić, *Diplomatska služba u srednjovjekovnoj Bosni*, Sarajevo 1995, 99; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranic Kosača*, Sarajevo 2009, 175.

³ Ђ. Тошић, *Остоја Паитровић (трагом једног контроверзног дипломате)*, Истраживања 20 (Нови Сад 2009) 257–258; А. Смиљанић, *Људи из сјенке – дипломати обласних господара у Босни*, Бања Лука 2015, 180.

⁴ Том приликом била су заштићена права и двојице задарских грађана Шимуна Детрика и Габријела Ноздроње. Ђ. Тошић, *Босански „лутајући витезови“ Паитровићи*, Историјски часопис 58 (2009) 152.

⁵ У међувремену биљежи се дукал о исплати дневница посланицима 19. маја 1437. G. Čremošnik, *Kotorski dukali i druge listine*, Glasnik Zemaljskog muzeja (=GZM) 33 (1921) 134, 147–148, 162.

паше Херцеговића, те се као његов посланик помиње у Дубровнику крајем јануара 1501. године.⁶ Ипак, много значајнији податак, када је ријеч о плаћању дипломата обласних господара, потиче из средине маја 1469. године. Тада су херцег Влатко Косача и његов малољетни брат кнез Стјепан замолили власти Републике да из њиховог поклада издвоје по 20 дуката за њихове посланике дијака Гала и Гргура Сегединца, јер **сѣвѣ пѣнези не имасмоу цю бисмо имѣ исправили ниѣ работ**⁸. Посебно је значајан дио документа у коме се истиче: ... **есѣ намѣ слѣжили Гав дикакѣ и Гръгѣрь Сегединацѣ нѣколикѣм вѣрѣмена а сада ниѣ есмо удѣредили ...**⁷ Начин на који је посљедња реченица формулисана сугерише да су обојица (дијак Гал и Ггур Сегединац) једно вријеме служили херцега Влатка, те да им у то вријеме служба на двору Косача престаје, након чега је требало да буду награђени са по 20 дуката. Нажалост, из тога не можемо извући далекосежније закључке, јер не знамо када је почела њихова служба на двору Косача, колико су времена били ангажовани, у колико мисија, нити да ли су прије тога били на сличан начин исплаћивани. У сваком случају то је „најближе“ са чим располажемо у покушају да откријемо висину евентуалне плате дипломата или бар трага о некаквој плати. Опрез је свакако неопходан, јер, природно, увијек постоји могућност да се у овом случају радило о једнократној накнади за неки конкретан посао.

Посебно питање односи се на пригодне дарове размијењиване у дипломатији. Узајамна даривања била су уобичајена при сусретима владара или обласних господара, али и приликом слања посланика у мисије, као и примања посланика друге стране, те би се и то могло сматрати видом дипломатске куртоазије.⁸ Када су Дубровчани слали своје

⁶ Претходно је 1489. подигао конавоски доходак за Маргариту. Чини се да је и приликом исплате 100 дуката то учињено, између осталог и на интервенцију Ахмет паше Херцеговића. Када је долазио у Дубровник на почетку XVI вијека с њим су били и светогорски монаси. Они су заједнички требали регулисати исплату стонског дохотка манастирима Хиландару и Светом Павлу. В. Атанасовски, *Пад Херцеговине*, Београд 1979, 168, нап. 14; С. Рудић, *Властела Илирског грбовника*, Београд 2006, 107; А. Смиљанић, *Људи из сјенке*, 235.

⁷ У питању је била петнаеста потврда херцега Влатка и кнеза Стјепана о преузимању дијела очевог поклада, писана 14. маја 1469. Љ. Стојановић, *Старе српске повеље и писма*, I–2, 187.

⁸ Предавање дарова могло је симболисати међусобно пријатељство, политичку и економску сарадњу, али и ублажавати посљедице убистава, рањавања или пљачки. И Дубровчани су, упућујући своје *поклисаре* у Босну, обично носили поклоне, који су претходно били изгласани у Вијећу умољених. У неким случајевима то даривање имало је облике прикривеног или отвореног подмићивања. А. Babić,

посланике у Босну обично су у питању били поклони у виду оних драгоцености до којих је у држави тешко било доћи. При томе су вриједност дарова одређивали према положају и значају особе којој се они шаљу.⁹ Први забиљежени случај даривања посланика једног обласног господара потиче из фебруара 1399. када су Дубровчани даровали Раупа Драговића, *слугу* војводе Хрвоја Вукчића Хрватинића приликом доласка у њихов град. Они су му тајно дали чак 150 перпера више у односу на Стефана, логотета краља Остоје.¹⁰ У питању је веома занимљив податак, који тешко може помоћи у покушају да се изврши компарација између дипломата владара и дипломата обласних господара, бар када је ријеч о њиховој заради. Сама чињеница да су Дубровчани исплату посланику војводе Хрвоја обавили у тајности, сугерише да је награду одређивао више статус самог великаша него што је нешто друго било у питању. Дубровчани су били свјесни утицаја војводе Хрвоја и његовог ангажовања како би се комплетан посао реализовао, те су то на адекватан начин пропратили кроз дар његовом посланику. У некој другој ситуацији, ако би успјех преговора зависио од владара, а не од великаша, свакако би и краљев посланик то осјетио у виду бољег дара који би му припао. У сваком случају ради се о занимљивом питању, које нажалост остаје без конкретнијег одговора, јер у посматраном периоду има много више података о дипломатама обласних господара него о краљевима. Једини изузетак представља Трогиранин Никола Теста, али се поставља питање да ли је он релевантна личност имајући у виду да је служио и владаре и обласне господаре у више мисија. При томе не смије се занемарити чињеница да се, поред тога, бавио и трговином која му је могла донијети веће приходе.¹¹

Diplomatska služba, 56–57, 104; *Лексикон српског средњег века*, прир. С. Ћирковић и Р. Михаљчић, Београд 1999, 137 (Н. Ф. Павловић).

⁹ Дешавало се да и сами владари или обласни господари саопште Дубровчанима какве поклоне желе. Обично су то биле вунене и свилене тканине, кадифа из италијанских градова, јужно воће, слаткиши, бибер, слана риба, ријетке врсте вина и слично. А. Вabić, *Diplomatska služba*, 57.

¹⁰ У питању је била њихова заједничка мисија након што је краљ продао Дубровчанима Приморје, уз утицај војводе Хрвоја, што је резултирало тиме да су они добили дубровачко грађанство, уз по кућу за обојицу у њиховом граду. DAD, *Reformationes* XXXI, 129; В. Ћоровић, *Хисторија Босне*, Бања Лука–Београд 1999, 363; Ј. Мргић Радојчић, *Доњи Краји–Крајина средњовековне Босне*, Београд 2002, 99; А. Смиљанић, *Људи из сјенке*, 250.

¹¹ О њему више видјети у: Н. Исаиловић, *Акредитивно писмо краља Стефана Томаша за посланика Николу Тесту*, *Стари српски архив* 7 (2008) 181–183; В. Маџковић, *Vitez Nikola Testa među diplomatama*, *Viteška kultura* 3 (2014) 97–110; А. Смиљанић, *Људи из сјенке*, 260–263.

У августу 1399. године војвода Радич Санковић уступио је Дубровчанима своје село Лисац у Приморју. Услиједило је њихово увођење у посјед што је обавио његов дипломата Будислав Милшић за шта је добио пригодан дар од власти Општине.¹² Обичај даривања није ишчезао ни у ратним условима за вријеме сукоба Дубровника и краља Стефана Остоје. Приликом доласка његовог посланика крајем новембра 1403. одлучено је да се дарује када је полазио из њиховог града 1. децембра, без обзира на то што његова понуда није задовољила власти. Било је предвиђено да за своје потребе купи тканина и неких других ствари у вриједности од 25 дуката,¹³ што је примјер који може послужити за поређење даровања дипломата круне и оних који су долазили представљајући интересе појединих обласних господара.

Пригодне дарове нису уручивали само Дубровчани. У априлу 1405. делегација посланика Трогира посјетила је војводу Сандаља и даровала му 100 перпера поводом женидбе с Катарином, синовицом херцега Хрвоја Вукчића Хрватинића.¹⁴ Почетком јуна 1409. у Дубровнику су били посланици херцега Хрвоја, краља Жигмунда и хрватског бана. Задовољни преговорима, власти Републике на поласку су даровали посланике са 90 перпера, што се у то вријеме сматрало веома богатим поклоном.¹⁵

У јесен 1419. када су Дубровчани примили за свог грађанина кнеза Остоју Паштровића, у каснијем времену истакнутог дипломату војводе Радослава Павловића, даривали су га поклоном од 100 перпера.¹⁶ Слично

¹² Одлука о његовом даривању донесена је 4. септембра. J. Tadić, *Promet putnika kroz Dubrovnik u srednjem веку*, Dubrovnik 1939, 141; А. Смиљанић, *Људи из сјенке*, 71.

¹³ Reformationes XXXII, 182; Иако није именом поменут, могуће је да се радило о крстјанину Влатку Тумурлићу, на шта упућују подаци из претходног периода, као и вијести с почетка марта сљедеће године. P. Čošković, *Krstjanin Vlatko Tumurlić i njegovo doba (1401–1423.)*, Croatia Christiana periodica 35 (Zagreb 1995) 26; А. Смиљанић, *Људи из сјенке*, 77.

¹⁴ То се десило негдје на Хрвојевој територији гдје су и обављене свадбене свечаности. Истовремено су упутили посланике у Сплит да честитају Хрвоју на удаји синовца, те да му предају пригодне поклоне. E. Kurtović, *Sandalj*, 149.

¹⁵ Они су том приликом разговарали о координисаној акцији на Јадрану. D. Lovrenović, *Istočni Jadran u odnosima između Hrvoja Vukčića i Sandalja Hranića na prelazu iz XIV u XV stoljeće*, Glasnik arhiva i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine 27 (Sarajevo 1987) 63.

¹⁶ У исто вријеме за њиховог грађанина био је примљен и његов брат Радич, али нема помена да је и он добио сличан поклон. Од 100 перпера које је Остоја добио, 30 је одмах изузето како би се платила закупнина куће у којој је једно вријеме

је прошао његов старији брат Алекса Паштровић у августу 1421. када је у својству посланика краља Твртка II боравио у Дубровнику.¹⁷

Пригодни дарови уручивали су се и за лијепе вијести, односно за муштулуке како би се то у каснијем времену називало. Средином фебруара 1423. у Дубровник је стигло заједничко посланство војвода Сандаља Хранића Косаче и Радослава Павловића да саопшти лијепу вијест како је између њих двојице договорен и успостављен мир. У знак захвалности на лијепој вијести, а како су налагали и тадашњи обичаји Вијеће умољених је изгласало да буду даровани квалитетним тканинама.¹⁸ Крајем јуна 1423. када се војводи Радославу родио син Иваниш, у Дубровник је с том вијешћу стигао његов посланик, те је због тога био дарован са 100 перпера.¹⁹ Слично је било и са Рудечом (Рудецом) Поповићем из Требиња, послаником војводе Радослава који је крајем априла 1425. дошао у град подно Срђа с вијешћу како се војводи родио други син.²⁰

провео са својом породицом. DAD, Cons. Min. II, 90 (25. X 1419); Ђ. Тошић, *Папштровићи*, 159–160; А. Смиљанић, *Људи из сјенке*, 183.

¹⁷ С њим је била његова жена која је такође добила поклон у висини од 10 перпера. DAD, Cons. Min. II, 210' (1. VIII 1421); Ђ. Тошић, *Папштровићи*, 156, нап. 36; А. Смиљанић, *Људи из сјенке*, 181.

¹⁸ Вијеће је 14. фебруара одлучило *de donando istis oratoribus vojvode Sandalii et vojvode Radossavi Paulovich cuilibet ex iis ad XV brachia panni florentini fini, si omnes ibunt simul et, si non irent simul, illis omnibus qui ibunt, scilicet duobus patarenis et duobus laicis*. У Радослављевом посланству били су крстјани Радин и Влатко, као и кнезови Вукашин и Будислав. Поред тога, требало је да предају тврђаву Соко, као и да за свог господара добију повељу о дубровачком племству. Ѓ. Truhelka, *Testament gosta Radina. Prilog patarenskom pitanju*, GZM 23 (1911) 357–358; Р. Ѓошковић, *Krstjanin Vlatko*, 44.

¹⁹ Уз то, сретни гласник са собом је понио 60 перпера *pro dono dando filio ultra scripti vojvode, nato sibi*. DAD, Cons. Mai. II, 129 (30. VI 1423); В. Ћоровић, *Како је војвода Радослав Павловић продавао Дубровчанима Конавље (1423–1427)*, Годишњица Николе Чупића 36 (1927) 81; В. Ћоровић, *Из прошлости Босне и Херцеговине: Војвода Иваниш Павловић; Питање женидбе херцега Стјепана и његових синова 1455*, Годишњица Николе Чупића 48 (1939) 133; В. Nilević, *Posljednji Pavlovići – Bosna sredinom XV stoljeća* (magistarski rad), Beograd 1977, 25, нап. 1 (магистарски рад Бориса Нилевића објављен је у часопису *Historijska traganja* 5 (2010), а доступан је и на интернету; В. Nilević, *Vojvoda Ivaniš Pavlović, Prilozi*. Institut za istoriju u Sarajevu 14–15 (1978) 350.

²⁰ Вијеће умољених 26. априла је одлучило *de donando Rudec nuncio vojvode Radossavi pro novo portato de navitate filli dicti vojvode qui sibi natus est*. DAD, Cons. Mai. III, 69' (26. IV 1425); В. Nilević, *Posljednji Pavlovići*, 25, нап. 3; А. Смиљанић, *Људи из сјенке*, 252.

У међувремену, тачније средином фебруара 1424. кнез Остоја Паштровић као посланик краља Твртка II долазио је у Дубровник по светодмитарски доходак. На поласку је био дарован поклоном у вриједности од 50 перпера.²¹ Даром у сукну вриједности 30 перпера био је почашћен Санко Богавчић у јулу 1427. приликом свог боравка у Дубровнику. Они су по њему јавили војводи Радославу како је одобрена његова молба за земљиште у Конавлима.²² Истовјетан дар посланицима војводе Радослава биљежи се и 25. октобра 1432. када је у Дубровнику био закључен мир.²³

За вријеме Конавоског рата, прецизније у фебруару 1431, одржан је мини-самит у Дубровнику на коме су поред представника зараћених страна учествовали и турски и угарски посланик. Поред њих био је присутан и Сандаљев посланик Прибислав Похвалић који је на поласку добио дар вриједности 150 перпера.²⁴ Крајем 1436. у Дубровнику је Браило преговарао с властима о продаји пограничног краја Површи. Иако није постигнут никакав договор, власти су Тезаловића даровале с поклоном у сукну вриједности 40 перпера када је пошао кући из њиховог града.²⁵

У марту 1438. посланици војводе Стјепана Вукчића Ненад Копић и Радич Ружица по обављеној мисији у Дубровнику, од тамошњих власти на поласку су добили поклон у тканинама вриједности чак 120 перпера.²⁶

²¹ Поред тога, добио је још један поклон и то у непознатом износу. DAD, Cons. Rog. III, 208' (16. II 1424); Ђ. Тошић, *Остоја Паштровић*, 260; Ђ. Тошић, *Паштровићи*, 162; А. Смиљанић, *Људи из сјенке*, 185.

²² О томе су власти Републике одмах обавијестиле другу двојицу дипломата војводе Радослава, Браила Тезаловића и Вукаса Прибиловића. DAD, Cons. Rog. IV, 29 (18. VII 1427); Cons. Rog. IV, 39' (3. XI 1427); P. Živković, *Diplomatska aktivnost Braila Tezalovića*, Prilozi. Institut za istoriju u Sarajevu 10–2 (1974) 47; А. Смиљанић, *Људи из сјенке*, 43.

²³ У том посланству биљеже се Радин крстјанин, касније познати Радин гост, дијак Остоја, те кнезови Санко Богавчић и Иваниш Хребелјановић. А. Ивић, *Радосав Павловић, велики војвода босански*, *Летопис Матице српске* 246 (1907) 31–32; Ѓ. Truhelka, *Testament gosta Radina*, 359.

²⁴ Он је том приликом само потврдио дубровачке аргументе без сувишног утицаја на расправе, те су га власти на овај начин наградиле. Ѓ. Truhelka, *Konavoski rat (1430–1433)*, GZM 29 (1917) 189; А. Смиљанић, *Људи из сјенке*, 202.

²⁵ DAD, Cons. Rog. VI, 104' (30. XII 1436); Преговори су почели у јесен исте године, али послје првих назнака да би посао могао успјети, Дубровчани су ипак одустали. P. Živković, *Brailo*, 51; О свему више погледати у А. Смиљанић, *Људи из сјенке*, 66–67.

²⁶ Није позната садржина њихове мисије, али судећи према поклонима, она је и те како одговарала дубровачким интересима. DAD, Cons. Rog. VI, 185 (19. III 1438); М. Динић, *Хумско-требињска властела*, 369.

Из досадашњег излагања јасно је који су поклони преовладавали када је ријеч о дубровачком даривању посланика обласних господара. Међутим, оно није било једнострано, пошто се зна да су и обласни господари посредством својих посланика слали поклоне Дубровчанима. Обично су то били дарови састављени од домаћих производа, најчешће се радило о стоци као што је био случај с даривањем посланика војводе Стјепана крајем 1441. године.²⁷ Приликом слања посланика у удаљене мисије тако нешто није било изводљиво, али су свакако и тамо носили неке поклоне. Занимљив податак потиче из средине септембра 1440. када је Сињорија одлучила да се дарују посланици војводе Стјепана поклоном приближно једнаке вриједности ономе који су они претходно са собом донијели.²⁸

Средином августа 1444. у Дубровнику су боравила два посланика Косача која су на поласку била дарована сукном у вриједности 100 перпера.²⁹ Када је у августу 1445. склопљен мир између Косаче и Млетачке републике, Сињорија је одлучила да за чашћење четири посланика војводе Стјепана може потрошити 120 дуката.³⁰ Радич Озрисаљић и Вучић (Вукић) Муржић су 1448. у Дубровнику подигли камате на уложени новац у име војводе Иваниша Павловића. На поласку су били даровани сукном чија је вриједност била 40 перпера.³¹

²⁷ Товљена стока се обично слала уочи или током великих празника. Тако је било и 28. децембра 1441. када је у Вијећу умољних одлучено да се дарује посланик Косача *qui portavit donum animalium factum per dictum vojvodam Stipanum dominio nostro in hac festivitate nativitatis domini nostri*. А. Бабић, *Diplomatska služba*, 62.

²⁸ Одлуку о томе Сињорија је донијела 13. септембра те године. А. Бабић, *Diplomatska služba*, 61.

²⁹ Поменуто даривање било је у вези с дубровачким писмом од 10. августа упућеном војводи Стјепану који им је претходно јавио о промјени господара у Дријевима. Дубровчани су препоручивали своје трговце у том тргу, а онда је услједило даривање његових посланика. Р. Џошковић, *Bosanska Kraljevina u prijelomnim godinama 1443–1446*, Banja Luka 1988, 60.

³⁰ Приликом одлуке о томе дана 21. августа, наглашено је да се ради о веома уваженим особама код свог господара: *quod pro vestiendo ipsos oratores, qui sunt quatuor, et sunt principales et maiores apud ipsum dominum seu pro presentando eos possint expendi usque ad summam ducatorum 120 de pecuniis nostri comunis*. S. Ljubić, *Listine o odnošajih južnog Slavenstva i Mletačke Republike*, IX, 226; M. Šunjić, *Prilozi za istoriju bosansko-venecijanskih odnosa 1420–1463*, *Historijski zbornik* 14 (1961) 131.

³¹ Подигнути новац нису понијели са собом, већ су га вратили у комуно, наравно за годишњу добит од 5%. Р. Џивковић, *Radič Ozrisaljić, trgovac i diplomata na dvoru porodice Pavlovića*, *Prilozi*. Institut za istoriju u Sarajevu 13 (1977) 314; А. Смиљанић, *Људи из сјенке*, 144, 168.

Муштулугџије су у средњем вијеку веома добро пролазиле, свакако много боље него у наше вријеме. Тако је био дарован посланик војводе Владислава који је 7. јула 1452. у Дубровник донио вијест о још једном успјеху устаника против херцегга Стјепана у Хуму.³² Слично је било и с херцеговим гласником Вукићем који је био дарован од власти Републике с 50 перпера када је првих дана маја 1454. дошао у њихов град с вијешћу да је коначно склопљен мир с његовим господаром.³³

Када су у другој половини фебруара 1456. у Дубровник долазили као херцегови посланици Радин гост, војвода Радич Ружица и дијак Божидар, били су даровани од власти Републике. Прва двојица су добили поклоне у вриједности од по 100 перпера, док је дијак био дарован поклоном вриједности 30 перпера.³⁴ Тачно три године касније на истом мјесту били су даровани херцегови посланици Павко Мирковић и Божидар дијак, да би неколико дана касније исто доживјели Радин гост, Павле Марковић и Радич Богдановић звани Опровда.³⁵

У међувремену је херцег Стјепан слао посланство миланском херцегу обавјештавајући га како му по својим дипломатама шаље мали дар.³⁶ Нови случај даровања гласника који доносе лијепу вијест биљежи се 18. јула 1463. када је по једном свом човјеку војвода Владислав Косача јавио Дубровчанима о ослобођењу Љубушког.³⁷ У јесен 1472. у Венеџији

³² Нема података у чему се састојао тај поклон. DAD, Cons. Rog. XIII, 47 (7. VII 1452); С. Ћирковић, *Херцег Стефан Вукчић Косача и његово доба*, Београд 1964, 184.

³³ У исто вријеме они су поклонили 50 перпера и Покрајцу, док је Радин гост добио 100. Сви они су још били даровани с тканинама. Тако је Радин гост добио печу тамносмеђе свите, док су Вукић и Покрајац добили по печу мантованске свите. DAD, Cons. Rog. XIV, 55 (5. V 1454); Ѓ. Truhelka, *Testament gosta Radina*, 363; В. Ћоровић, *Хисторија Босне*, 509; С. Ћирковић, *Херцег*, 211.

³⁴ Одлуку о томе донијело је Вијеће умољених на сједници одржаној 20. фебруара. М. Динић, *Из Дубровачког архива*, III, Београд 1967, 231; Ѓ. Truhelka, *Testament gosta Radina*, 364.

³⁵ Одлука о даривању првих донесена је 20. фебруара 1459, да би 2. марта исте године били даровани касније поменути посланици. Из ове друге одлуке види се да се дар састојао од мантованске свите. DAD, Cons. Maius XI, 97' (20. II 1459); М. Динић, *Из Дубровачког архива*, III, 231–232; В. Nilević, *Posljednji Pavlovići*, 52, нап. 21.

³⁶ У питању је посланство које је на пут кренуло крајем септембра 1458. А. Babić, *Diplomatska služba*, 62.

³⁷ Вијеће умољених је одлучило *de donando ambasiatori voyvode Vladisslavi qui tulit novum pro Gliubuschi recuperato*. F. Rački, *Dubrovački spomenici o odnošaju dubrovačke obćine naprema Bosni i Turskoj godine razspa bosanske kraljevine*, Starine 6 (1874) 9.

се биљеже двојица посланика херцега Влатка Косаче, Трогиранин Јероним Теста и Павле калуђер. Након што им је Сињорија предала одговоре, обојица су добили као дар текстила у вриједности од 30 перпера.³⁸ Истовјетан дар добио је и Владислав Комленовић који је као посланик херцега Влатка почетком јуна 1473. долазио у Дубровник.³⁹ У марту 1476. дарован је посланик херцега Влатка Радич Дракуљевић, да би почетком фебруара 1477, такође његов посланик Радич Богдановић звани Опровда добио на поклон 30 перпера.⁴⁰

Када је ријеч о награђивању за услуге, овај вид даривања у поклонима или новцу треба разликовати од претходног по томе што су друге државе, обично Дубровчани, награђивали дипломате или саме обласне господаре искључиво због каквих услуга које су им чинили или су обећали да ће учинити. Међу самим дипломатама владала је понекад прилична похлепа када је ријеч о овој могућности, иако је она за собом повлачила извјесне ризике, али и могућност много већег богаћења него што је обезбјеђивала дипломатска служба код обласних господара.⁴¹ Као што су награђивали дипломате, Дубровчани су исто чинили и с њиховим господарима. Тако су у преговорима за куповину Приморја обећали краљу Стефану Остоји и Хрвоју бројне привилегије, што су и испунили након добијања повеље о уступању поменутој територије 15. јануара 1399. године.⁴²

Колико год су Дубровчани у прве двије деценије XV вијека били уздржани када је ријеч о награђивању посланика за учињене услуге, толико су се у наредном периоду у томе истакли. Разлог је била њихова жеља да се докопају Павловића дијела Конавала након што су купили дио ове плодне жупе од војводе Сандаља. Како су преговори с Павловићима

³⁸ Они су изнијели став свог господара да Млечани заузму Клис, а ако они то не учине да ће урадити херцег Влатко. В. Атанасовски, *Пад Херцеговине*, 84, 86–87; А. Смиљанић, *Људи из сјенке*, 177, 262.

³⁹ Вијеће је 9. јуна одложило одговор херцеговим посланицима, да би неколико дана касније донијело одлуку да се дарује Владислав, али не и друге особе из Косачиног посланства. DAD, Cons. Rog. XXII, 47' (14. VI 1473); М. Динић, *Хумско-требињска властела*, 358; И. Божић, *Дубровник и Турска у XIV и XV веку*, Београд 1952, 292; А. Смиљанић, *Људи из сјенке*, 75–76.

⁴⁰ У питању су биле мисије посланика у Дубровнику чије садржине нису у потпуности познате. В. Атанасовски, *Пад Херцеговине*, 109, нап. 154, 158.

⁴¹ Сами Дубровчани су у већини знали да оцјене које су то особе које би могле утицати на одлуке својих господара, наравно у њихову корист, те су их привлачили поклонима или новцем. А. Бабић, *Дипломатска служба*, 58.

⁴² Обећано је било грађанство и по једна кућа у Дубровнику у вриједности од 1.500 перпера. В. Ћоровић, *Хисторија Босне*, 361.

били тешки, Дубровчани су одлучили да се користе услугама људи из њихове околине који су по њиховој процјени могли да утичу на попуштање Павловића и коначни договор. Природно да су те особе заузврат очекивале од Дубровчана конкретне награде како би помогли њихова настојања. Тако се већ у јануару 1419. биљежи дубровачко обећање 1.500 дуката четворици властелина из околине војводе Петра Павловића, ако буду утицали на њега да им уступи свој дио конавоске жупе. Истовремено су Браилу Тезаловићу понудили 1.000 дуката и дубровачко грађанство као награду за помоћ у посредовању код војводе Петра.⁴³

За разлику од овог куповина дијела Конавала у власништву Косача ишла је брзо и лако. У томе је важну улогу одиграо и Прибислав Похвалић за шта су га власти Републике наградили с 500 дуката, од којих је 400 уложио на годишњу добит од 5%.⁴⁴ У преговорима између Дубровника и војводе Радослава, који су донијели измирење и признање Сандаљевог уступања Конавала у јесен 1420. истакли су се кнез Остоја Паштровић и крстјанин Влатко Тумурлић за шта су били награђени од власти Републике с вриједним поклонима.⁴⁵

У вријеме када је Радослав заточио њиховог племића Паладина Гундулића, Дубровчани су обећали кнезу Вукцу Хранићу, иначе војводином тасту (пунцу), и једном дворјанину по 500 дуката ако помогну

⁴³ Према њиховом обећању новац би подијелили четворица *nobiles*: *videlicet Volchassinum Obradouich, Radoslauum eius fratrem, Volchassinum Sbisaglich et Volchinam Bratigleuch*. DAD, Cons. Rog. II, 11' (24. I 1419); P. Živković, *Brailo*, 35–36; M. Шуица, *Босанска властееоска породица Бановићи*, Историјски гласник 1–2 (1993) 27; Ђ. Тошић, *Vojvoda Petar Pavlović. Prilog istoriji Bosne početkom XV vijeka*, *Jugoslovenski istorijski časopis* 1–2 (2001) 44–45; A. Смиљанић, *Људи из сјенке*, 58.

⁴⁴ Крајем јула Вијеће умољених је одлучило *de dando libertatem domino rectori et Minori consilio confirmandi Pribissauo Poqualize oblationem quingentorum ducatorum ei factam pro facto canalis de mense januarii proxime preteriti ut patet in presenti libro*. DAD, Cons. Rog. II, 54' (29. VII 1419); Тада се улагање новца на добит сматрало великом привилегијом. E. Kurtović, *Sandalj*, 229, нап. 820; Према мишљењу Д. Ковачевић-Којић, Прибислав је до 1424. подигао 200 дуката на име добити, али је E. Куртовић доказао да се радило о упола мањем износу, тачније о 90 дуката. D. Ковачевић, *Trgovina u srednjovjekovnoj Bosni*, Сарајево 1961; E. Куртовић, *Из хисторије банкарства Босне и Дубровника у средњем вијеку (улагање новца на добит)*, Београд 2010, 188; A. Смиљанић, *Људи из сјенке*, 195, нап. 1021.

⁴⁵ Вриједност поклона процијењена је на 50 перпера. A. Babić, *Diplomataska služba*, 99; Ђ. Тошић, *Паштровићи*, 162; A. Смиљанић, *Људи из сјенке*, 78, 184.

његовом изабављењу, као и у наставку преговора о Конавлима.⁴⁶ Они нису заборављали ни друге људе укључене у преговоре којима су обећавали новац како би их помогли. У једном тренутку поклисари су имали према инструкцији на располагању чак 5.000 перпера које су могли потрошити на подмићивање.⁴⁷ Ипак, посао је ишао прилично тешко јер је у свему опозицију представљао кнез Браило Тезаловић кога је једно вријеме војвода удаљио из преговора због наводне наклоности Дубровнику. Браило је осјетио да би из свега могао остати празних руку, те је на све начине опструисао преговоре како би га војвода вратио у њих и то се заиста и десило почетком 1425. Од тога момента он је успио изградити код Дубровчана иста обећања која су му дали на почетку преговора, још 1419. године.⁴⁸

На крају преговора 31. децембра 1426. када је била издата повеља о уступању Конавала, Дубровчани нису заборавили своје обећање дато оној четворици посланика с њиховог почетка, те су уручили Браилу Тезаловићу 1.500 дуката које је он требало да им расподијели.⁴⁹ Иако се није превише истакао у преговорима, Браило је успио постићи код Дубровчана да његовог нећака, Радича Озрисаљића награде са 150 перпера.⁵⁰ Уз то неколицина

⁴⁶ Наводно су они били једине особе у близини војводе Радослава које су тада подржавале дубровачке интересе. Могуће да се тада Вукац налазио код свог зета, да ли случајно или намјерно не можемо знати, што су Дубровчани жељели искористити како би им помогао у ослобађању њиховог племића. Нешто касније поновили су обећање према кнезу Вукцу, с тим да је износ био мањи за 100 дуката. В. Ћоровић, *Продаја Конавља*, 86, 95–96; Р. Živković, *Brailo*, 40.

⁴⁷ При томе их је Влада упозоравала да ипак буду штедљивији, те да од тих 5.000 дио, тачније 500 припада Браилу, јер од њега много тога зависи у тим преговорима. Р. Živković, *Brailo*, 40–41.

⁴⁸ У фебруару те године у питању је било само 1.000 дуката, а када су видјели да га то у потпуности не може придобити, онда су 20. септембра исте године одлучили да му обећају и њихово грађанство: *responsionem literis Brailli Texalovich nuper lectris in presenti consilio et oferendi sibi ducatos auri mille, et civitatem Ragusii*. DAD, Cons. Rog. III, 262 (20. IX 1425); Тек с тим успјели су га у потпуности придобити. А. Ивић, *Радосав*, 29; Р. Živković, *Brailo*, 40, нап. 52, 42–43.

⁴⁹ Њихова имена забиљежена су у једној од претходних напомена. Занимљиво да се они нису помињали у наставку преговора, или је то било у малој мјери, тако да се не зна права позадина њихове активности. DAD, Cons. Rog. II, 11' (24. I 1419); М. Динић, *Хумско-требињска властела*, 364, 400; Р. Živković, *Brailo*, 47; М. Шуица, *Бановићи*, 29; С. Рудић, *Грбовник*, 104.

⁵⁰ Он је чак покушао за свог нећака да повећа награду или да му обезбиједи посјед у Конавлима, али његови захтјеви у том смјеру нису успјели. DAD, Cons. Rog. IV, 6' (12. I 1427); В. Ћоровић, *Продаја Конавља*, 106; Р. Živković, *Brailo*, 46; Р. Živković, *Radič*, 312.

дипломата или властелина војводе Радослава била је награђана комадом земљишта у Конавлима.⁵¹ Прве дане 1427. кнез Браило и војвода Вукас Прибиловић провели су на Локруму. Ускоро су добили 2.000 дуката које је требало однијети Радослављевој супрузи Теодори која је одиграла важну улогу утичући на свог мужа да прода Републици Конавле.⁵² Чини се да је у финалису преговора значајну дјелатност имао и војвода Радоје Љубишић, те су га Дубровчани наградили својим грађанством.⁵³

Закључење посла између Дубровчана и војводе Радослава око његовог дијела Конавала по нешто већим параметрима у односу на војводу Сандаља, изазвало је незадовољство код њега. Одмах је протествовао код Дубровчана који су послјие почетног отпора били принуђени да му дају 2.000 дуката у виду поклона, мада се радило о несумњивој корупцији како би се смирио. Војвода Радослав за то није смио никако сазнати, те је читав посао у два наврата обавио поуздани Прибислав Похвалић који је за то био награђен тканинама у вриједности од 150 перпера.⁵⁴ Незадовољство није задржано само у оквиру двора Косача, већ је било присутно и код краља Твртка II пошто се на његовом двору 1428. приговарало Дубровчанима како су посланике Павловића почастили боље и више него краљеве.⁵⁵

⁵¹ Међу њима се биљеже уз Браила, кнез Радослав Обрадовић звани Бан и војвода Вукас Прибиловић. Они су ишли у Конавле како би Дубровчане увели у нови посјед, као и да за извршену промјену саопште окупљеном народу. Занимљиво да је с њима био и војвода Радоје Љубишић, али да он није добио комад земље. Сви они су том приликом добили по 200 дуката као неку врсту награде за учињену услугу. Одлука о њиховом даривању донесена је на сједници Вијећа умољених 12. јануара. Р. Грујић, *Конавли под разним господарима од XII до XV века*, Споменик СКА LXVI (Земун 1926) 35; В. Ћоровић, *Продаја Конавља*, 106–107; М. Динић, *Хумско-требињска властела*, 364; Р. Živković, *Brailo*, 46; П. Живковић, *Учешиће босанске властеле у диоби Конавала*, Прилози. Институт за историју у Сарајеву 16 (1979) 184–186; М. Шуица, *Бановићи*, 29.

⁵² Они су јој тај новчани износ обећали у јесен 1425, дакле нешто више од годину дана прије коначног договора. Р. Živković, *Brailo*, 43, 45; А. Смиљанић, *Људи из сјенке*, 63.

⁵³ Вијеће умољених је 13. јануара 1427. одлучило *de creando et faciendis civibus Ragusii Radoie Gliubisich et fratres et eorum heredes*. DAD, Cons. Rog. IV, 7 (13. I 1427); М. Динић, *Хумско-требињска властела*, 340; Ћ. Тошић, *Требињска област у средњем вијеку*, Београд 1998, 101; А. Смиљанић, *Људи из сјенке*, 242.

⁵⁴ DAD, Cons. Rog. IV, 114 (15. VII 1429); Пола износа припадало је Сандаљевој жени госпођи Јели. Одбијен је њихов захтјев да се тај новац уложи у комуно на добит, те је исплаћен на руке Прибиславу који га је однио својим господарима. Е. Kurtović, *Sandalj*, 293–294; А. Смиљанић, *Људи из сјенке*, 199.

⁵⁵ Наравно, мислило се на све оно што су они добили након продаје Конавала Републици. А. Babić, *Diplomataska služba*, 24.

По завршетку Конавоског рата многи рачуни између до јуче зараћених страна остали су нерашчишћени. Тако су Дубровчани били посебно кивни на војводу Радоја Љубишића кога су оптуживали за многе нанесене штете током трајања непријатељстава. Стога су јануара 1433. обећали кнезу Алекси Паштровићу велику новчану награду и добијање њиховог грађанства ако оствари ослијеђење војводе Радоја.⁵⁶

У преговорима око продаје Површи крајем 1436. и првих дана 1437. у којима је учествовао кнез Браило као представник војводе Радослава, Дубровчани су одлучили да га за посредовање награде са 300 перпера, с тим да у случају њиховог неуспјеха, Теазаловић плати казну од 200 перпера.⁵⁷ Гранично питање између Драчевице и Конавала, а самим тим и између Косаче и Дубровника, било је спорно током 1448. и 1449. Тек тада је био постигнут договор, а у њему је важну улогу одиграо својим ангажовањем кнез Владоје Новаковић. Како су Дубровчани били задовољни постигнутим, тако су га и наградили с даром у вриједности од 50 перпера.⁵⁸

Дубровчани су за вријеме рата против херцега много нада полагали у људе из његове околине. У питању су били прије свега Радин гост, али и Радован Вардић. Зна се да су њима у августу 1453. обећали по 400 дуката ако помогну што хитнијем склапању мира.⁵⁹ Они су Радину и прије тога обећавали новчану награду ако им помогне. Зна се да су му већ почетком јула 1451. стављали у изглед добијање 200 дуката како би утицао на херцега да престане с нападима на њихову територију.⁶⁰ Колико

⁵⁶ Чини се да је сам кнез Алекса започео ту игру својим нејасним обећањем Дубровчанима како их чекају *не коњи или сребрене пладње, већ много боље ствари*. Давали су му за ту услугу 200 дуката одмах, и још 800 по обављеном задатку, и то у мјесечним ратама. На крају од читаве приче није било ништа. DAD, Lett. di Lev. VIII, 128 (17. I 1433); A. Babić, *Diplomatska služba*, 62, 100; Ђ. Тошић, *Паштровићи*, 158.

⁵⁷ Још је требало да му се исплати 200 перпера од 400 колико је имао уложених у комуну. DAD, Cons. Min. VII, 118 (11. I 1437); P. Živković, *Brailo*, 51; A. Смиљанић, *Људи из сјенке*, 66–67; Није познато да ли је морао да плати казну од 200 перпера, пошто преговори нису успјели.

⁵⁸ Њему је тај дар уручен крајем новембра 1449. М. Злоковић, *Словенска жупа Драчевица*, Бока 1 (Херцег-Нови 1969) 70.

⁵⁹ Они су им обећали помоћ, али и поред тога стварног напретка није било. DAD, Lett. di Lev. XIV, 126, 129'; Ć. Truhelka, *Testament gosta Radina*, 363; С. Ћирковић, *Херцег*, 204; М. Динић, *Хумско-требињска властела*, 367; А. Смиљанић, *Људи из сјенке*, 74, 226.

⁶⁰ Чак су га позивали да дође у њихов град, узме тај новац, а затим се мало одмори. У исто вријеме према њима је наклоност почео да показује и војвода Иваниш

су били захвални Радину за његов ангажман током рата види се и по њиховој повељи из новембра 1455. којом су му гарантовали склониште у Дубровнику у случају да буде принуђен да напусти херцегову област.⁶¹

У посљедњем периоду живота херцега Стјепана уз Радина госта као један од његових најближих сарадника и поузданих дипломата појавио се кнез и *почтени витез* Прибислав Вукотић. Он је често ишао у мисије за свог господара у италијанске градове, природно и у Венецију. Тамо је стекао такав углед и везе, те је почетком септембра 1463. добио њихово грађанство што би се могло сматрати не само наградом за услуге учињене у мисијама, већ и својеврсном привилегијом у тим немирним временим.⁶²

Посљедње питање везано за ову тему односи се на материјално богатство дипломата обласних господара у Босни. Дипломате су биле различитог материјалног стања што је највише зависило од њихових способности и количине послова које су обављали за своје господаре. Наравно, при томе се не смију занемарити ни сви они други послови који

Влатковић, те су размишљали да и њега покушају купити поклонима. М. Динић, *Из Дубровачког архива*, III, 203; С. Ћирковић, *Херцег*, 158; А. Смиљанић, *Људи из сјенке*, 225.

⁶¹ Из дубровачког документа видимо да су они *смишљајуће правдѣ и любовавь, кою е к намѣ възѣде показиваль и показѣе господинѣ Радинѣ гостѣ а љзѣ нашѣ к нкмѣ тако(и), да вван њша любовавь вѣде напредовати възда крѣпкѣ, вѣѣтовасмѣ и обѣтѣемѣ, да ако би кѣда хотив доѣи постати мегю нами ѣ Дѣбровникѣ, да мѣ к слободнѣ дошастие, станѣк и пошастие нкмѣ и нкговѣмѣ слѣгамѣ... и шѣе мѣ вѣѣтовасмѣ и вѣѣтѣемѣ, да мѣ даамѣ кѣѣѣ подобнѣ за нкга и нкговѣхѣ кѣѣѣана и слѣга, чимѣ би прѣстав мегю нами, безѣ нѣдне платѣ и наима, и шѣе мѣ вѣѣтовасмѣ и вѣѣтѣемѣ, да за колико би прѣсталь мегю нами, даг а помагамѣ спензомѣ, колико би се пристоѣлѣ нкговѣ приѣазни. F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, Viennae 1858, 472–473; Ѓ. Truhelka, *Testament gosta Radina*, 364.*

⁶² Млетачки документ почиње ријечима *privilegium civitatis de intus tantum per gratiam spectabilis comitis et militis domini Pribissai Vocotich, qui fuit orator illustris domini ducis Stefani, cum suis filiis et heredibus*, да би се у наставку саопштило *attendantes itaque ingentis fidei et devotionis integritatem ac optimam dispositionem, quam spectabilis comes et miles dominus Pribissaus Vocotich, qui nuper apud nos fuit orator illustris domini ducis Stefani, fratris nostri carissimi, ad nos nostrumque ducatum et ad reipublice nostre omniumque civium nostrorum commoda, multis modis ab ipsa rerum experientia dudum habuisse et babere cognovimus*. S. Ljubić, *Listine*, X, 270–271; С друге стране и Сињорија је имала своје интересе када му је дала грађанство јер је на тај начин жељела обезбиједити подршку утицајних људи из Босне, а Прибислав је свакако био један од њих. В. Поровић, *Хисторија Босне*, 564–565.

су испуњавали њихове животе. Дио дипломата је уз службу својим господарима стизао да се бави и другим пословима, највише трговином. Међу њима могу се издвојити дипломате Павловића, браћа Муржићи, Радослав и Богдан, те посебно Браило Тезаловић. Они су толико добро зарађивали од трговине оловом и сољу почетком друге деценије XV вијека да су у једном тренутку закупили дријевску царину и из ње извучили профит колико су могли.⁶³ Уз име Браила Тезаловића у децембру 1422. у једном крупном послу са сољу појављује се име кнеза Рајка Припчића, такође повремено ангажованог у дипломатској служби, али не Павловића, већ Косача, посебно војводе Сандаља.⁶⁴

Својим посредовањем у продаји Конавала, кнез Браило стекао је знатно богатство. Поред 1.000 дуката и комада земље у Конавлима,⁶⁵ од власти Републике добио је посебну привилегију, а то је било право да дио свог новца може уложити у њихову комуну на каматну оплодњу у годишњем износу од 5%.⁶⁶ Браило је до смрти редовно остваривао

⁶³ Из Босне су извозили олово, а увозили со коју су потом по вишим цијенама препродавали. Зараду су искористили како би закупили неретљански трг 1412. године. Дубровчани су у априлу те године изражавали радост што су управо они као њихови пријатељи закупили трг изражавајући наду **да с тръговци добро живе и право, а подь законь више речени, а да имь нѣкок новьщине не чини, а и вась такогк молимо да ђчините како плъно имамо ђфаньк да кѣте ђчинити**. М. Пуцић, *Споменици српски*, I, Београд 2007², 112; Љ. Стојановић, *Старе српске повеље и писма*, I-1, Београд 1929, 533; D. Kovačević, *Trgovina*, 118; Ђ. Тошић, *Трг Дријева у средњем вијеку*, Сарајево 1987, 125; P. Živković, *Kreditno-trgovačke veze Braila sa Dubrovčanima*, *Zgodovinski časopis* 34/3 (1980) 304–305.

⁶⁴ Дана 9. децембра те године Петар Примовић и Влахота Хранковић, тада закупци дријевске царине продали су готово 200 тона соли војводи Павлу Радивојевићу, Браилу Тезаловићу и Рајку Припчићу. Ђ. Тошић, *Дријева*, 196; А. Смиљанић, *Људи из сјенке*, 59–60, 163.

⁶⁵ Тај комад земље није обрађивао већ га је продао Дубровчанину Томи Бунућу, иначе свом блиском пријатељу и његовим синовима. П. Живковић, *Властела у диоби Конавала*, 188.

⁶⁶ Дана 10. јануара он је уложио 500 дуката у комуну, што је уједно и био услов да би му уручили њихово грађанство. У потврди се између осталог истиче **да је вољан кнез Браило ове дукате узети увијек када му буде жеља било лично било пославши свој лист... а ми још обећавамо кнезу Браилу да поменуће дукате кнезу Браилу не можемо задржати вољом ниједнога човјека, ни због рата, ни због страха, ни за дуг, ни на приједлог, ни на наговор, ни за један узрок који би могао бити на свијету, да му се ти дукати не могу задржати, већ да их имамо дати када их буде хтио узети**. П. Карано-Твртковић, *Српски споменици*, Београд 1840, 165–166; F. Mikosich, *Monumenta Serbica*, 330–331; М. Пуцић, *Споменици српски*, II, Београд 2007², 83–84; Љ. Стојановић, *Повеље и писма*, I-1, 535–536; А. Смиљанић,

годишњу добит од 25 дуката. Није подигао главницу тако да његови наслѣдници 1469. и 1475. подижу камате на тај новац.⁶⁷ Један податак из 1429. на посредан начин говори да је Браило тада био укључен у уносну трговину сребром, и то у заједници с нећаком Радичем Озрисаљићем.⁶⁸ Занимљиво да је кнез Браило пред саму смрт тражио да изузме 100 дуката из комуне, што би могло да укаже да је запао у извјесне новчане проблеме. У прилог томе иду и преговори којима је у име војводе Радослава покушавао Дубровчанима продати погранични крај Површи крајем 1436. и првих дана 1437, као и чињеница да се у том периоду не помиње било каква његова пословна активност.⁶⁹ То је помало и чудно када се има у виду количина новца коју је својим наслѣдницима оставио опоручом.⁷⁰

Дубровачка потврда кнезу Браилу Тезаловићу о примању новца на добит, Б 4 (2011) 114; Р. Грујић, *Конавли*, 35; Р. Živković, *Brailo*, 46; Два дана раније одлучено је да се Браило обавијести да је 500 дуката упућених на чување стигло у њихову комуну. Е. Куртовић, *Из хисторије банкарства*, 63.

⁶⁷ Тестаментом из 1436. оставио је 400 дуката својим наслѣдницима. Д. Ковачевић, *Trgovina*, 119, 188; Браилови наслѣдници били су у пасивном статусу. Они су могли да остварују добит и да изврше ликвидацију главнице, али не и да улажу нова средства. Е. Куртовић, *Из хисторије банкарства*, 63.

⁶⁸ Њих двојица су се обавезали да ће вратити у сребру дуг од 160 дуката који су имали према Луки Соркочевићу. Д. Ковачевић, *Trgovina*, 118; Р. Živković, *Kreditno-trgovačke veze Braila Tezalovića sa Dubrovčanima*, *Zgodovinski časopis* 34/3 (1980) 307–309; А. Смиљанић, *Људи из сјенке*, 64, 142.

⁶⁹ Могуће да је од посредовања у тим преговорима очекивао нову добит, а када је видио да од њих нема ништа, јер Дубровчани нису били претјерано заинтересовани, онда је затражио дио свог новца. Приликом подизања 100 дуката имао је пуно проблема јер са собом није имао признаницу о уложеном новцу, али му је прискочио у помоћ Иван Гундулић који је био гарант да ће се новац вратити. Браило му је врло брзо вратио дуг што се види из поништења признанице о задужењу. Ускоро је сачинио тестамент, могуће свјестан блиске смрти пошто се помиње болест и повишена температура код Браила. Р. Živković, *Brailo*, 50; Р. Živković, *Kreditno-trgovačke veze Braila*, 310.

⁷⁰ Већ је поменуто како се радило о суми од 400 дуката с годишњом добити од 5%. Као његови наслѣдници који 1466, 1467, 1468, 1469. и 1475. подижу дијелове депозита помињу се Влатко Поповић и Јурај Хваловић. Љ. Стојановић, *Повеље и писма*, I–2, 170–173, 199–200; Ѓ. Truhelka, *Tursko-slovenski spomenici Dubrovačke arhive*, Сарајево 1911, 29, 38; С. Рудић, *Три потврде кнеза Влатка Поповића о примању дохотка од заоставштине кнеза Браила Тезаловића у Дубровнику (I Дубровник, 1466, јануар 1. – април, 25, II Дубровник, 1466, април 25, III [Дубровник], 1468, фебруар 5.)*, Грађа о прошлости Босне 3 (2010) 153, 161; Р. Živković, *Baštiniци заоставштине Braila Tezalovića*, Prilozi. Institut za istoriju u Sarajevu 9–1 (1973) 320, 322; Е. Куртовић, *Из хисторије банкарства*, 111.

Да се од дипломатије могло добро зарадити и квалитетно живјети најбољи примјер јесте *почтени витез* Прибислав Похвалић. Наиме, за њега нема податка да се бавио било чиме осим што је служио у разним дипломатским мисијама свог господара војводу Сандаља. Захваљујући новцу који је добијао од Косаче, али и поклонима и наградама које је скупио не само у Дубровнику, већ и на другим одредиштима својих мисија, он је умро као богат човјек. Својој четворици синова оставио је 200 дуката које су они међу собом у једнаким износима подијелили.⁷¹ Највећи дио тог богатства стекао је у љето 1419. када је након продаје Сандаљевог дијела Конавала добио 500 дуката од Дубровчана, с посебном привилегијом да тај новац може улагати у комуњу на каматну оплодњу.

Оно што је за Сандаља био Прибислав Похвалић, за херцега Стјепана био је Радин гост који се такође обогатио од дипломатије. Овај припадник Цркве босанске до новца је долазио не само на двору Косача, већ и на другим странама, прије свега у Дубровнику гдје је често био награђиван што у новцу, што у разним драгоценостима. Стога не изненађује да за собом оставља чак 5.640 дуката према опоруци с почетка 1466, чиме се може сматрати једним од најбогатијих људи свог времена у Босни.⁷²

Познати дипломата Павловића кнез Радич Озрисаљић такође је стекао прилично богатство током своје каријере, али оно није потицало само од дипломатије имајући у виду његове пословне везе, као и учешће у закупу појединих царина. Захваљујући свему прије смрти депоновао је

⁷¹ Они су по 50 дуката подизали у току 1438. и 1439. Именом се помињу Влатко, Стјепан и Радић, док је четврти чије се име у том документу не помиње био Радоје, познат из других историјских извора. Уз главницу они су подигли и добит на уложени новац, а пошто се радило о малој суми од 50 дуката ни добици нису били претјерано велики. У питању је било свега 2,5 дуката годишње. DAD, Cons. Rog. VI, 179 (3. III 1438); DAD, Cons. Rog. VII, 23 (28. II 1439); Cons. Rog. VII, 60' (27. V 1439); Cons. Rog. VII, 89 (23. IX 1439); E. Kurtović, *O vremenu smrti Pribislava Pohvalića i njegovim nasljednicima*, Radovi. FF u Sarajevu 13 (2004) 308–309; E. Куртовић, *Из хисторије банкарства*, 75–79; А. Смиљанић, *Људи из сјенке*, 206–207.

⁷² Тестамент је писан 5. јануара 1466. Од скупцењеног одјела поменутог у опоруци Радин захтјева да *шдвѣ моу црвенѣ вдѣ аксамита подставленѣ циб(ь)лини кою ми е даровав господинѣ краль Матиаш(ь), а кою дакъмъ кнезѣ Андришкѣ Горкочевичкѣ*. У тестаменту још помиње и своје *слуге* у које убраја и свог коморника, али и човјека и жену који су служили његову сестру. Љ. Стојановић, *Повеље и писма*, I–2, 153–156; Ѓ. Truhelka, *Testament gosta Radina*, 365; ЛССВ, 312 (М. Маловић Ђукић); ЛССВ, 466 (Ђ. Петровић); ЛССВ, 560 (С. Ћирковић – С. Рудић)

прво у Самобору чак 3.000 дуката у готовом, а затим у Новом још 830 дуката, као и бројне драгоцености од злата и сребра.⁷³

У исто вријеме када је приходе као дипломата Павловића, али и на друге начине остваривао кнез Радич Озрисаљић, на двору Косача градио је каријеру његов млађи савременик Прибислав Вукотић. Захваљујући свом знању, способностима и успјесима у мисијама постепено је напредовао у херцеговој служби што се свакако позитивно одразило на стање његових финансија. Поред новца који је несумњиво добијао од дипломатије, бавио се и трговачким пословима, дијелом самостално, а дијелом за свог господара. Након што је преживио турско освајање већег дијела Херцеговине, напустио је наше крајеве и настанио се у Италији, гдје је 1475. саставио тестамент који је најрјечитије свједочанство о његовом нагомиланом богатству. У питању нису били само новац и драгоцености, већ и читав низ некретнина које је покуповао по свом доласку у Италију.⁷⁴

Имајућу у виду све до сада саопштено, јасно је да су дипломати, бар већина њих, сасвим солидно зарађивали што кроз редовно или повремено плаћање од стране својих господара, што кроз поклоне и награде које су добијали од друге стране приликом дипломатских мисија. Томе свакако треба додати и могућности зараде кроз безмало институционализовану корупцију карактеристичну за вријеме у коме су дјеловали. Све то им је омогућавало да за себе и своје породице остваре пристојан животни стандард за оновремене услове. Када се томе дода да се дио дипломата бавио трговачким и кредитним пословима, сигурно је њихово материјално богатство било далеко изнад просјека савременика. Природно, приликом проучавања плаћања и награђивања дипломата обласних господара у Босни, као и толиких других проблема у средњем

⁷³ Од драгоцености издвајају се два пехара и појаса од сребра. У Самобору је тај новац депоновао код Радича Богчиновића који је умро прије 20. јануара 1467, што је уједно и *terminus ante quem* смрти кнеза Радича Озрисаљића. В. Атанасовски, *Пад Херцеговине*, 149.

⁷⁴ Опорука је састављена у Падови 1475, у коју је стигао отприлике око три године раније. На његову дипломатску каријеру подсећале су га *la divisia che me dono re Alfonso*, и *la colaina che me dono re Cipro*. То је остављао другој жени Доротеји, као и велики маслињак вриједности 1.000 дуката. Витешке знаке мач, мамузе и појас остављао је оном од синова који би постао витез или доктор. С. Ћирковић, *Почтени витез Прибислав Вукотић*, Зборник ФФ. Београд 10–1 (1968) 260–261; А. Бабић, *Дипломатска служба*, 91, 93; *ЛССВ*, 83 (С. Ћирковић); *ЛССВ*, 312 (М. Маловић Ђукић); *ЛССВ*, 431 (Б. Радојковић); *ЛССВ*, 536 (Д. Петровић).

вијеку, појављују се отворена и спорна питања, која је тешко ријешити с постојећом изворном грађом. Питање редовног плаћања, евентуално висине износа новца који су дипломати добијали од обласних господара једно је од оних која ће бити тешко ријешена. Много боља ситуација је с поклонима у виду дарова и новца које дипломати добијају по обављеној мисији, о чему сазнајемо захваљујући подацима из архива у Дубровнику и Венецији. У одређеној мјери исти став се може изнијети и приликом проучавања материјалног богатства појединих дипломата. Сасвим сигурно да би нека од спорних и отворених питања везаних за плаћање, награђивање и материјално богатство дипломата била ближе рјешењу коришћењем података из слабије истражених серија Дубровачког архива, као што су *Diversa Cancellariae*, *Debita Notariae*, и посебно *Lamenta de Foris*.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ – LIST OF REFERENCES

Архиви – Archives

Državni arhiv u Dubrovniku (DAD):

- Consilium Maius
- Consilium Minus
- Consilium Rogatorum
- Reformationes
- Lettere di Levante

Извори – Primary Sources

- Čremošnik G., *Kotorski dukali i druge listine*, Glasnik Zemaljskog muzeja 33 (1921) 115–196.
- Ljubić S., *Listine o odnošajih između Južnoga Slavenstva i Mletačke Republike*, knj. IX, *od godine 1423 do 1452*, Zagreb 1890.
- Ljubić S., *Listine o odnošajih između Južnoga Slavenstva i Mletačke Republike*, knj. X, *od godine 1453 do 1469*, Zagreb 1891.
- Miklosich F., *Monumenta Serbica spectantia historiam Serbiae, Bosnae, Ragusi, Viennae* 1858.
- Rački F., *Dubrovački spomenici o odnošaju dubrovačke obćine naprema Bosni i Turskoj godine razspa bosanske kraljevine*, Starine 6 (1874) 1–19.
- Statut grada Dubrovnika 1272*, uvod napisao Ante Cvitanić, preveli Mate Križman i Josip Kolanović, Dubrovnik 1990.
- Truhelka Ć., *Testament gosta Radina. Prilog patarenskom pitanju*, Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu 23 (1911) 355–376.
- Truhelka Ć., *Tursko-slovenski spomenici Dubrovačke arhive*, Sarajevo 1911.
- Динић М., *Из Дубровачког архива*, III, Београд 1967 [Dinić M., *Iz Dubrovačkog arhiva*, III, Beograd 1967]
- Исаиловић Н., *Акредитивно писмо краља Стефана Томаша за посланика Николу Тесту*, Стари српски архив 7 (2008) 181–183 [Isailović N., *Akreditivno pismo kralja Stefana Tomaša za poslanika Nikolu Testu*, Stari srpski arhiv 7 (2008) 181–183]
- Карано-Твртковић П., *Србски споменици*, Београд 1840 [Karano-Tvrtković P., *Srbski spomenici*, Beograd 1840]
- Пуцић М., *Споменици српски*, I, Београд 2007 [Pucić M., *Spomenici srpski*, I, Beograd 2007]
- Пуцић М., *Споменици српски*, II, Београд 2007 [Pucić M., *Spomenici srpski*, II, Beograd 2007]
- Рудић С., *Три потврде кнеза Влатка Поповића о примању дохотка од заоставитине кнеза Браила Тезаловића у Дубровнику (I Дубровник, 1466, јануар 1. – април, 25, II Дубровник, 1466, април 25, III [Дубровник], 1468, фебруар 5.)*, Грађа о

- прошлости Босне 3 (2010) 153–162 [Rudić S., *Tri potvrde kneza Vlatka Popovića o primanju dohotka od zaostavštine kneza Braila Tezalovića u Dubrovniku (I Dubrovnik, 1466, januar 1. – april, 25, II Dubrovnik, 1466, april 25, III [Dubrovnik], 1468, februar 5.)*, *Građa o prošlosti Bosne* 3 (2010) 153–162]
- Смиљанић А., *Дубровачка потврда кнезу Браилу Тезаловићу о примању новца на добит*, *Грађа о прошлости Босне* 4 (2011) 111–116 [Smiljanić A., *Dubrovačka potvrda knezu Brailu Tezaloviću o primanju novca na dobit*, *Građa o prošlosti Bosne* 4 (2011) 111–116]
- Стојановић Љ., *Старе српске повеље и писма*, I–1, Београд–Сремски Карловци 1929 [Stojanović Lj., *Stare srpske povelje i pisma*, I–1, Београд–Сремски Карловци 1929]
- Стојановић Љ., *Старе српске повеље и писма*, I–2, Београд–Сремски Карловци 1934 [Stojanović Lj., *Stare srpske povelje i pisma*, I–2, Београд–Сремски Карловци 1934]

Литература – Secondary Works

- Babić A., *Diplomatska služba u srednjovjekovnoj Bosni*, Sarajevo 1995.
- Čošković P., *Bosanska Kraljevina u prijelomnim godinama 1443–1446*, Banja Luka 1988.
- Čošković P., *Krstjanin Vlatko Tumurlić i njegovo doba (1401–1423.)*, Croatia Christiana periodica 35 (1995) 1–54.
- Kovačević D., *Trgovina u srednjovjekovnoj Bosni*, Sarajevo 1961.
- Kurtović E., *O vremenu smrti Pribislava Pohvalića i njegovim nasljednicima*, Radovi. Filozofski fakultet u Sarajevu 13 (2004) 301–310.
- Kurtović E., *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Sarajevo 2009.
- Lovrenović D., *Istočni Jadran u odnosima između Hrvoja Vukčića i Sandalja Hranića na prelazu iz XIV u XV stoljeće*, Glasnik arhiva i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine 27 (Sarajevo 1987) 55–66.
- Mačkinković B., *Vitez Nikola Testa među diplomatama*, Viteška kultura 3 (2014) 97–110.
- Nilević B., *Posljednji Pavlovići – Bosna sredinom XV stoljeća*, Historijska traganja 5 (2010) 13–64.
- Nilević B., *Vojvoda Ivaniš Pavlović*, Prilozi. Institut za istoriju u Sarajevu 14–15 (1978) 349–361.
- Šunjić M., *Prilozi za istoriju bosansko-venecijanskih odnosa 1420–1463*, Historijski zbornik 14 (1961) 119–145.
- Tadić J., *Promet putnika kroz Dubrovnik u srednjem veku*, Dubrovnik 1939.
- Tošić Đ., *Vojvoda Petar Pavlović. Prilog istoriji Bosne početkom XV vijeka*, Jugoslovenski istorijski časopis 1–2 (2001) 35–46.
- Truhelka Ć., *Konavoski rat (1430–1433)*, Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu 29 (1917) 145–212.
- Živković P., *Baštinici zaostavštine Braila Tezalovića*, Prilozi. Institut za istoriju u Sarajevu 9–1 (1973) 319–326.
- Živković P., *Diplomatska aktivnost Braila Tezalovića*, Prilozi. Institut za istoriju u Sarajevu 10–2 (1974) 31–53.

- Živković P., *Kreditno-trgovačke veze Braila Tezalovića sa Dubrovčanima*, *Zgodovinski časopis* 34/3 (1980) 299–311.
- Živković P., *Radić Ozrisaljić, trgovac i diplomata na dvoru porodice Pavlovića*, *Prilozi*. Institut za istoriju u Sarajevu 13 (1977) 301–321.
- Атанасовски В., *Пад Херцеговине*, Београд 1979 [Atanasovski V., *Pad Hercegovine*, Beograd 1979]
- Божић И., *Дубровник и Турска у XIV и XV веку*, Београд 1952 [Božić I., *Dubrovnik i Turska u XIV i XV veku*, Beograd 1952]
- Грујић Р., *Конавли под разним господарима од XII до XV века*, Споменик СКА LXVI (Земун 1926) 3–121 [Grujić R., *Konavli pod raznim gospodarima od XII do XV veka*, Spomenik SKA LXVI (Zemun 1926) 3–121]
- Динић М., *Хумско-требињска властела*, Из српске историје средњег века, Београд 2003 [Dinić M., *Humsko-trebinjska vlastela*, Iz srpske istorije srednjega veka, Beograd 2003]
- Живковић П., *Учешиће босанске властеле у диоби Конавала*, Прилози. Институт за историју у Сарајеву 15–16 (1979) 181–188 [Živković P., *Učešće bosanske vlastele u diobi Konavala*, Prilozi. Institut za istoriju u Sarajevu 15–16 (1979) 181–188]
- Злоковић М., *Словенска жупа Драчевица*, Бока 1 (Херцег-Нови 1969) 53–72 [Zloковић M., *Slovenska župa Dračevica*, Boka 1 (Herceg-Novi 1969) 53–72]
- Ивић А., *Радосав Павловић, велики војвода босански*, Летопис Матице српске 246 (1907) 1–32 [Ivić A., *Radosav Pavlović, veliki vojvoda bosanski*, Letopis Matice srpske 246 (1907) 1–32]
- Куртовић Е., *Из историје банкарства Босне и Дубровника у средњем вијеку (улагање новца на добит)*, Београд 2010 [Kurtović E., *Iz historije bankarstva Bosne i Dubrovnika u srednjem vijeku (ulaganje novca na dobit)*, Beograd 2010]
- Лексикон српског средњег века*, прир. С. Ћирковић и Р. Михаљчић, Београд 1999 [Leksikon srpskog srednjeg veka, прир. S. Ćirković i R. Mihaљčić, Beograd 1999]
- Мргић Радојчић Ј., *Доњи Краји-Крајина средњовековне Босне*, Београд 2002 [Mrgić Radoјčić J., *Donji Kraji-Krajina srednjovekovne Bosne*, Beograd 2002]
- Рудић С., *Властела Илирског грбовника*, Београд 2006 [Rudić S., *Vlastela Ilirskog grbovnika*, Beograd 2006]
- Смиљанић А., *Људи из сјенке – дипломати обласних господара у Босни*, Бања Лука 2015 [Smiljanić A., *Ljudi iz sjenke – diplomati oblasnih gospodara u Bosni*, Banja Luka 2015]
- Тошић Ђ., *Босански „лутајући витезови“ Паштровићи*, Историјски часопис 58 (2009) 147–172 [Tošić Đ., *Bosanski „lutajući vitezovi“ Paštrovići*, Istorijски časopis 58 (2009) 147–172]
- Тошић Ђ., *Остоја Паштровић (трагом једног контроверзног дипломате)*, Истраживања 20 (Нови Сад 2009) 265–274 [Tošić Đ., *Ostoja Paštrović (tragom jednog kontroverznog diplomate)*, Istraživanja 20 (Novi Sad 2009) 265–274]
- Тошић Ђ., *Трг Дријева у средњем вијеку*, Сарајево 1987 [Tošić Đ., *Trg Drijeva u srednjem vijeku*, Sarajevo 1987]
- Тошић Ђ., *Требињска област у средњем вијеку*, Београд 1998 [Tošić Đ., *Trebinjska oblast u srednjem vijeku*, Beograd 1998]

- Ђирковић С., *Почтени витез Прибислав Вукотић*, Зборник Филозофског факултета. Београд 10–1 (1968) 259–276 [Ćirković S., *Počteni vitez Pribislav Vukotić*, Zbornik Filozofskog fakulteta. Beograd 10–1 (1968) 259–276]
- Ђирковић С., *Херцег Стефан Вукчић Косача и његово доба*, Београд 1964 [Ćirković S., *Herceg Stefan Vukčić Kosača i njegovo doba*, Beograd 1964]
- Ђоровић В., *Из прошлости Босне и Херцеговине: Војвода Иваниш Павловић; Питање женидбе херцега Стјепана и његових синова 1455*, Годишњица Николе Чупића 48 (1939) 133–145 [Ђоровић В., *Iz prošlosti Bosne i Hercegovine: Vojvoda Ivaniš Pavlović; Pitanje ženidbe hercega Stjepana i njegovih sinova 1455*, Godišnjica Nikole Čupića 48 (1939) 133–145]
- Ђоровић В., *Како је војвода Радослав Павловић продавао Дубровчанима Конавље (1423–1427)*, Годишњица Николе Чупића 36 (1927) 73–109 [Ђоровић В., *Kako je vojvoda Radoslav Pavlović prodavao Dubrovčanima Konavlje (1423–1427)*, Godišnjica Nikole Čupića 36 (1927) 73–109]
- Ђоровић В., *Хисторија Босне*, Бања Лука–Београд 1999 [Ђоровић В., *Historija Bosne*, Banja Luka–Beograd 1999]
- Шуица М., *Босанска властеоска породица Бановићи*, Историјски гласник 1–2 (1993) 25–36 [Šuica M., *Bosanska vlasteoska porodica Banovići*, Istorijski glasnik 1–2 (1993) 25–36]

Arandel Smiljanić

**PAYMENTS AND AWARDS OF DIPLOMATS
OF LOCAL MAGNATES IN BOSNIA**

Summary

Due to the lack of adequate historical testimonies, we know little about the manner and the extent to which local magnates in Bosnia paid for the work of their diplomatic representatives. It is known that they were giving them money when sending them to missions, which the representatives would spend on the mission expenses. The question remains open as to whether they kept some of that money or had to return all what remained to the lords. It is possible that they were paid after completing a mission, as well as that they might have received regular ‘wages’. Some cases of awarding land estates are also known. We know much more about the gifts that the envoys would receive after a completed mission, from the party that they negotiated with. It is natural that the other party (most often Dubrovnik) richly awarded the envoys if the results of negotiations were favourable for them. Otherwise, less generous gifts would be given, only for the sake of respecting the diplomatic courtesy. Regardless of how much the value of gifts varied from one mission to another, long-lasting engagement in diplomacy enabled envoys to get rather rich for the time. The most highly valued among gifts was money, which in several cases could be invested for profit in the Dubrovnik commune, which was considered a great privilege. In addition to money, also recorded was fabric, with Italian fabric particularly valued. The custom of giving gifts was used not only when concluding negotiations, but could also take place in the event of bringing good news (*mushtuluk*). Giving awards for services (in money or gifts) should be differentiated from the customary giving of gifts following completed missions also in light of the fact that other states (usually Dubrovnik) were awarding diplomats or local magnates themselves exclusively because of services they made to them or promised to make. Diplomats were sometimes greedy in regard to this possibility, although it incurred some risks, but also the opportunity of amassing much greater fortune than from a diplomatic service with local magnates. In this way, diplomacy enabled not only vertical mobility in society, but also significant enrichment of some participants in the diplomatic process. At the same time, all other activities in their lives, most often trade, should not be disregarded either. Typical such diplomats were

Brailo Tezalović, Radič Ozrisaljić and Pribislav Vukotić. On the other hand, Pribislav Pohvalić and Radin gost obtained their fortune mainly by carrying out diplomatic tasks for their lords.

Keywords: diplomats, local magnates, Bosnia, Dubrovnik, Venice, payments, gifts, awards, promises, negotiations, material wealth.

Чланак примљен: 06. 03. 2017.

Чланак коначно прихваћен за објављивање: 16. 06. 2017.